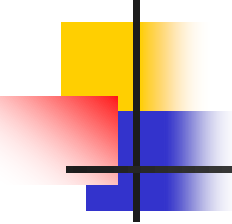

Neteisėto disponavimo nedideliu kiekiu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti dekriminalizavimas

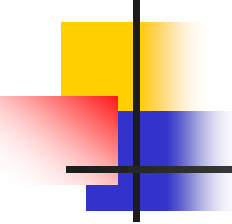
Alfredas Kiškis, kriminologas, viktimologas
Mykolo Romerio universiteto docentas
akiskis@mruni.eu

Vilnius,
2021-11-29

Nusikaltimai be aukų

- Viktimologijoje „nusikaltimai be aukų“ – narkotikų vartojimas, korupcija, vairavimas apsvaigus.
- Nėra tiesioginės nusikaltimo aukos, daug diskusijų, nesutarimų.
- **ES tik 4 valstybės** (Portugalija, Ispanija, Austrija ir Estija) **dekriminalizavo tai, ką mes ruošiamės dekriminalizuoti** - disponavimą nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų neturint tikslo jų platinti nepriklausomai nuo narkotikų rūšies. (dr. Marius Laurinaitis, MRU)

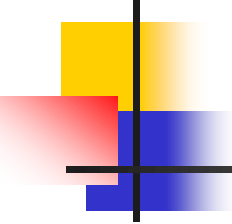

Siūlomi BK pakeitimai

- Siūloma panaikinti BK 259 str. 2 d.:
Tas, kas neteisėtai gamino, perdirbo, įgijo, laikė, gabeno ar siuntė *nedidelį kiekį* narkotinių ar psichotropinių medžiagų *neturėdamas tikslo jų parduoti ar kitaip platinti*, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba laisvės apribojimu, arba bauda, arba areštu.

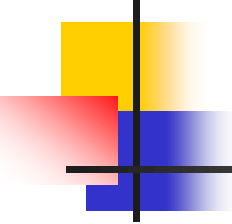
ALTERNATYVA:

- BK papildyti 40¹ straipsniu. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai 259 straipsnyje nurodytas asmuo pradėjo gydytis priklausomybę nuo narkotinių ir (ar) psichotropinių medžiagų arba lankyti teisės aktų nustatyta tvarka rengiamus kursus apie narkotinių ir (ar) psichotropinių medžiagų vartojimo žalą.

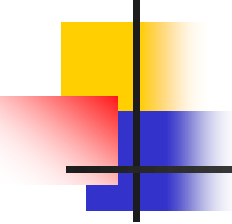
Viešojoje erdvėje skleista melaginga informacija

- **UŽ „žolės“ suktinukę – tamsi dėmė visą likusį gyvenimą (asmeniui teistumas)**, tačiau pagal BK 259 str. 2 dalį padarė baudžiamąjį nusižengimą. Teistumas atsiranda tik už nusikaltimus. Už baudžiamuosius nusižengimus teistumas neatsiranda, asmenys laikomi neteistais (BK 97 str.).
- **„Už paprastą kanapių suktinės parūkymą nuo šiol gresia ilgi metai kalėjimo“**. Tačiau laisvės atėmimo bausmė už neteisėtą disponavimą nedideliu kiekiu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti **nėra numatyta**.
- **„Dekriminalizavimo tikslas – grąžinti į buvusią padėtį iki 2017 m.“** Tačiau siūloma naikinti BK 259 str. 2 d., kuri nuo naujojo BK įsigaliojimo 2003-05-01 **nebuvo pakeista**.

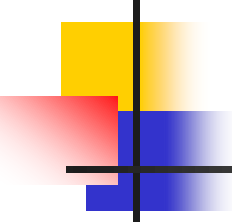
Baudžiamoji atsakomybė – kraštutinė priemonė

- Vartojimo plitimas Lietuvoje rodo, kad taikomos prevencijos ir kontrolės priemonės *nepajėgia sustabdyti narkotikų plitimo*.
- **Baudžiamosios atsakomybės kaip kraštutinės priemonės taikymas yra pagrįstas.**
- Baudžiamoji atsakomybė (toliau – BA) taikoma tiems asmenims, kuriems *prevencijos* priemonės neužkirto kelio narkotikų vartojimui.
- Jei prevencija sėkminga, BA nereikalinga.

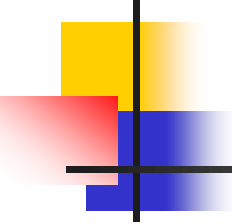
Kriminalizavimas turi sulaikomąjį poveikį

- Neturi – teigia dekriminalizacijos šalininkai.
- *Meta tyrimai* - vieni tyrimai rodo kriminalizacijos sulaikomąjį poveikį vartojimui, kiti nerodo.
- Registruoto nusikalstamumo statistika poveikio vertinimams *netinka*, nes užregistruojama labai maža dalis padarytų nusikalstamų veikų.
- 2016 m. Lietuvoje buvo *užregistruota ne daugiau kaip 2,7 proc. atvejų* neteisėto disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti, lyginant su gyventojų apklausų duomenimis.

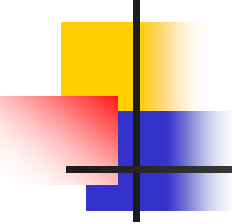
Kriminalizavimas turi sulaikomąjį poveikį

- Baudžiamieji įstatymai turi *ribotą sulaikomąjį poveikį* asmenims.
- *Meta tyrimai* rodo – **didžiausias bausmių sulaikomas poveikis yra nesunkių, nesmurtinių nusikalstamų veikų atvejais.**
- Mūsų atvejis būtent toks.
- Tik dalis žmonių nedaro nus. veikų dėl to, kad už jas numatyta baudžiamoji atsakomybė.
- Būtent tų žmonių atžvilgiu veikų kriminalizavimas ir *veikia*.
- Veiksmingai prevencijai ir kontrolei *reikia taikyti kompleksines priemones*, kartu ir baudžiamąsias priemones.

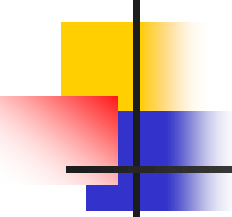
Kriminalizavimas turi sulaikomąjį poveikį

- Jei dekriminalizacijos poveikis vartojimui buvo mažas vienoje šalyje, *negalime būti tikri*, kad panašus poveikis bus ir kitose šalyse kitu laikotarpiu.
- Lietuvos gyventojų socialinių, psichologinių, kultūrinių ypatybių pasekmė – *vieni blogiausių rodiklių pasaulyje*:
 - alkoholio vartojimo,
 - savižudybių,
 - emigracijos.
- **Dekriminalizacija Lietuvoje gali sukelti netikėtai blogus padarinius.**

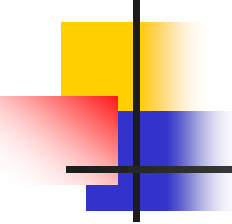
Narkotikų vartojimas – žalingas ir labai pavojingas elgesys

- Narkotikų vartojimas išsiskiria ypatingu pavojingumu.
- *Pavojus didesnis*, negu tokių nusikalstamų veikų, kaip vagystės, viešosios tvarkos pažeidimai ir kitos.
- Vartojimas, *kai perauga į priklausomybę*, sukelia kitus, net labai sunkius nusikaltimus (plėšimus ir kt.), padaromus siekiant gauti reikiamą dozę bet kokia kaina.
- To nesukelia įprastos nusikalstamos veikos.
- Todėl **narkotikų vartojimas nėra vien sveikatos, bet kartu ir nusikalstamumo problema!**

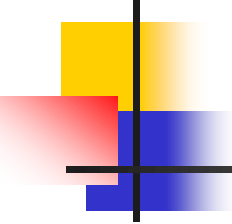
Narkotikų vartojimas – žalingas ir labai pavojingas elgesys

- Žala pačiam asmeniui ir visuomenei. Asmuo *privalo atsakyti*.
- Priklausomybę turintiems asmenims reikalingas *gydymas ir pagalba – iš kitų žmonių darbo, sumokėtų mokesčių*.
- Daromos žalos kitiems toleravimas nėra humanizmas ir pažeidžia teisingumo supratimą.
- *Humanizmas, kai taikome bausmės vykdymo atidėjimą, atleidimą nuo BA, kai asmenis ne tik baudžiame, bet ir padedame jiems socializuotis, spręsti priklausomybės problemas.*
- **Humanizmo nėra, jei nėra pareigų, atsakomybės už daromą žalą ar keliamą pavojų kitiems.**

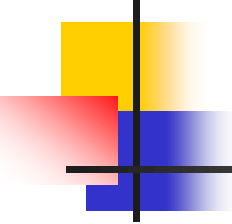
Svarbiausia - prevencija

- Ne gydymas, pagalba teikimas ar baudimas.
- **Narkotikų kontrolės politika Lietuvoje dabar orientuota į visuomenės sveikatą, ne nubaudimą.**
- *Beveik visi gyventojai gauna prevencinės informacijos dozę, o BA taikoma tik labai retais atvejais.*
- *BA nėra ir negali būti prevencijos, gydymo ir pagalbos priemonių pakaitalas.*
- Taikant BA Lietuvoje *numatyta taikyti ir realiai taikoma* kartu ir prevencinio, gydomojo poveikio priemonės.

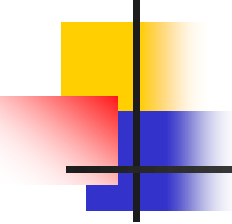
Svarbiausia - prevencija

- Nėra pasiruošusios gydymo, pagalbos ir kitos sistemos teikti kokybiškas, reikiamos apimties paslaugas.
- Svarbu kurti tokią atmosferą (kartu naudojant ir baudžiamąją atsakomybę), kad narkotikai būtų suvokiami kaip *labai didelis blogis, kad geriau jų net nebandyti*.
- **Asmuo, nebandantis vartoti narkotikų, niekada netaps nuo jų priklausomu.**
- *Veikų paplitimas* – vienas iš *kriminalizacijos taikymo kriterijų*.

Pagrindinė – baudos bausmė

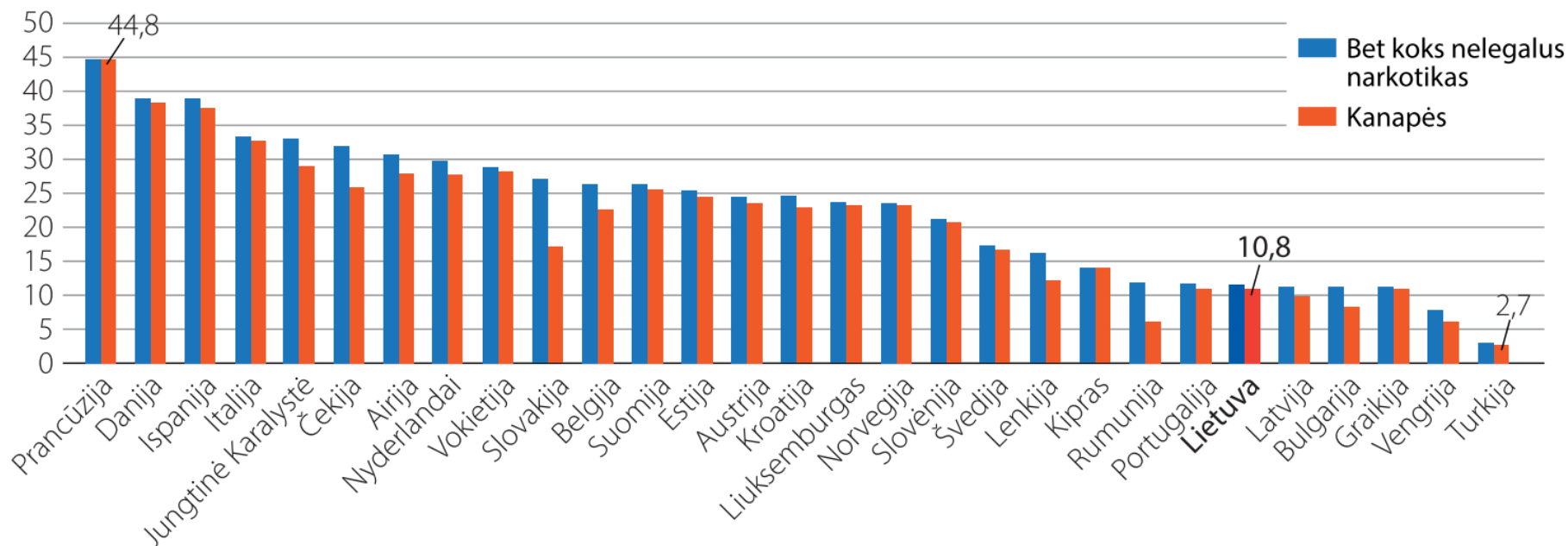
- Teisingumo sistemos sąnaudos *iš dalies atsipirktų*.
- *Baudžiamojoje* teisejoje, *jei nesumoka baudos, ji keičiama* viešaisiais darbais (jei asmuo sutinka) ar areštu.
- *Administracinėje* teisejoje *nėra galimybės* nesumokėtos baudos *pakeisti areštu*.
- Todėl administracinio poveikio priemonės ar nuobaudos nesunkiai *išvengiamos*.
- Perkėlus atsakomybę iš baudžiamosios į administracinę, į tokias veikas *policija galėtų mažiau reaguoti*, nes nusikalstamų veikų tyrimas yra *aukštesnis prioritetas*.

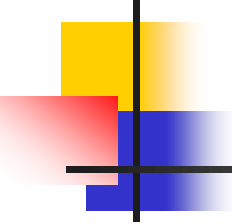
Kiti argumentai

- Gydančiam nuo narkomanijos kalėjime išleistas 1 USD sutaupo 6 USD.
- BA panaikinimas *palengvintų narkotikų platinimą*, nes sunku įrodyti, kad disponavimas yra platinimo tikslais.
- Toks dekriminalizavimas naudingas organizuotam nusikalstamumui.
- ***Naudojimasis žmogaus teisėmis (vartoti narkotikus) neturi daryti žalos kitiems asmenims ir visuomenei, asmuo neturėtų vengti savo pareigų motyvuodamas savo teisėmis.***

Bet kokio neteisėto narkotiko ir kanapių vartojimas nors kartą gyvenime Europos šalyse, proc. (NTAKD, 2021)

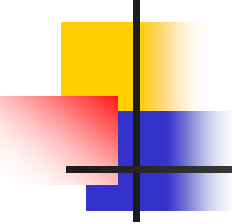

Šaltinis: ENNSC, bendrosios populiacijos apklausos paskutinių prieinamų metų duomenys

Išvados

- Demokratinėje valstybėje *pirmiausia turėtų būti siekiama įtikinti visuomenę sprendimo reikalingumu, o tik tada jį priimti.*
- Lietuvoje narkotikų *vartojimo paplitimas yra vienas mažiausių ES* (nors taikome „blogą“ baudžiamąją politiką).
- Mes *turime kritiškai vertinti patirtį kitų valstybių*, taip nesėkmingai sprendusių narkotikų plitimo problemą.
- Dekriminalizuoti ar ne – tai *ne vien mokslinių tyrimų pagrindu daromas pasirinkimas.*
- Sprendimai priklauso nuo pasirinktų laisvės, sveikatos, atsakomybės ir saugumo vertybinių prioritetų.

Siūlomi ANK pakeitimai

- ANK 71 str. Narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų **vartojimas** be gydytojo paskyrimo:
 - 1 d. ... užtraukia **įspėjimą** arba **baudą** nuo 30 iki 250 eurų.
 - 2 d. ...pakartotinai užtraukia **baudą** nuo 200 iki 350 eurų.
 - 3 d. Už 2 d. numatytą AN **gali būti taikoma** adm. poveikio priemonė – įpareigojimas dalyvauti alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos, sveikatos priežiūros, resocializacijos, ... ar kitose programose (kursuose).
- ANK 71¹ str. Neteisėtas **disponavimas** nedideliu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų be tikslo jas platinti:
 - 1 d. ... užtraukia **baudą** nuo 50 iki 350 eurų.
 - 2 d. pakartotinai – 300-500 eurų.
 - 3 d. Už 2 d. numatytą AN **gali būti taikoma** adm. poveikio priemonė ...

Literatūra (1)

- Brimeris, Donatas. “Už paprastą kanapių suktinės parūkymą nuo šiol gresia ilgi metai kalėjimo.” TV3.lt, 2017. <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/uz-paprasta-kanapiu-suktines-parukyma-nuo-siol-gresia-ilgi-metai-kalejimo-n932239> .
- Dölling, Dieter, *et al.* “Is Deterrence Effective? Results of a Meta-Analysis of Punishment.” *European Journal on Criminal Policy and Research* 15, no. 1 (2009): 201–224. <https://doi.org/10.1007/s10610-008-9097-0> .
- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, and Europol. *EU Drug Markets Report 2019*, 2019. www.emcdda.europa.eu .
- Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centras. *2020 m. Europos narkotikų vartojimo paplitimo ataskaita. Pagrindinės problemos*. Liuksemburgas, 2020. <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13238/TD0420439LTN.pdf> .
- Houborg, Esben, Thomas Friis Søgaard, and Sif Anna Ingibergdottir Mogensen. “Making up a New Drug User from Depenalization to Repenalisation of Drug Users in Denmark.” *International Journal of Drug Policy* 80 (2020): 102660. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2020.102660> .

Literatūra (2)

- Hughes, Caitlin Elizabeth, and Alex Stevens. “What Can We Learn From The Portuguese Decriminalization of Illicit Drugs?” *The British Journal of Criminology* 50, no. 6 (November 1, 2010): 999–1022. <https://doi.org/10.1093/BJC/AZQ038>.
- Lietuvos Respublikos Administracinių nusižengimų kodekso 71 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 71¹ straipsniu įstatymo projektas (lyginamasis variantas), 2021-10-18, Nr. XIVP-95(3). https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/23ecc5802fd211ec99bbc1b08701c7f8/format/MSO2010_DOCX/ .
- Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 40¹ straipsniu papildymo ir 259 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, 2021-05-25 Nr. XIVP-547. https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAP/48eed6d0bd4411eb91e294a1358e77e9/format/MSO2010_DOCX/ .
- Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 259 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (lyginamasis variantas), 2021-06-23 Nr. XIVP-96(2). https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/7988a990d42511eb9787d6479a2b2829/format/MSO2010_DOCX/ .

Literatūra (3)

- Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas. Galiojanti suvestinė redakcija 2020-05-01 - 2021-10-31., Pub. L. No. VIII–602 (1998). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.48770/asr> .
- Lietuvos Respublikos Seimas. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo Nr. 21-29402 projektas „Dėl Nacionalinės darbotvarkės narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės, vartojimo prevencijos ir su narkotikais susijusios žalos klausimais iki 2035 metų patvirtinimo“ (2021). https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAP/16bf9bd00c9111ecb4af84e751d2e0c9/format/MSO2010_DOCX/ .
- Melchior, Maria, *et al.* “Does Liberalisation of Cannabis Policy Influence Levels of Use in Adolescents and Young Adults? A Systematic Review and Meta-Analysis.” *BMJ Open* 9, no. 7 (July 1, 2019): e025880. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2018-025880> .

Literatūra (4)

- Mgebrishvili, Tamar, *et al.* “The Effects of Decriminalization of Cannabis in Georgia (Country) on User Behaviors.” *Journal of Substance Use* 26, no. 2 (March 4, 2021): 160–165. <https://doi.org/10.1080/14659891.2020.1798523>.
- Miech, Richard A., *et al.* “Trends in Use of Marijuana and Attitudes toward Marijuana among Youth before and after Decriminalization: The Case of California 2007-2013.” *The International Journal on Drug Policy* 26, no. 4 (April 2015): 336–344. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2015.01.009>.
- Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. [*Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas Lietuvoje 2004 – 2016 metais*](#). Vilnius, 2017.
- Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. *Psichoaktyviosios medžiagos: Tendencijos ir pokyčiai 2021*. Vilnius: NTAKD, 2021. https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/Psichoaktyviosios_medziagos_tendencijos_ir_pokyciai_2021.pdf.

Literatūra (5) .

- Scheim, Ayden I, *et al.* “Impact Evaluations of Drug Decriminalisation and Legal Regulation on Drug Use, Health and Social Harms: A Systematic Review.” *BMJ Open* 10, no. 9 (September 21, 2020): e035148. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-035148> .
- Tarptautinė konferencija Vilniuje 2021-04-19 „Dekriminalizacija. Užsienio Šalių Patirtys“, 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=nRPsLDkFVFk> .
- Weatherburn, Don. “The Pros and Cons of Prohibiting Drugs.” *Australian and New Zealand Journal of Criminology* 47, no. 2 (2014): 176–189. <https://doi.org/10.1177/0004865814524423>.
- Welsh, B.C., *et al.* Promoting Change, Changing Lives: Effective Prevention and Intervention to Reduce Serious Offending. In *From Juvenile Delinquency to Adult Crime: Criminal Careers, Justice Policy, and Prevention*, eds. R. Loeber and D. P. Farrington, New York: Oxford University Press, 2012: 245-277. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199828166.001.0001> .